

Examen HAVO

2018

tijdvak 1
dinsdag 29 mei
9.00 - 11.30 uur

Fries

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 37 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 42 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Falt der noch wat te laitsjen yn Fryslân?

- 1p 1 Wat is de wichtichste funksje fan alinea 1?
- A Alinea 1 jout de oanlieding foar de tekst.
  - B Alinea 1 jout de probleemstelling.
  - C Alinea 1 jout in gearfetting fan de tekst.
  - D Alinea 1 jout in konklúzje foarôf.

Yn alinea 2 neamt de skriuwster inkelde kabaretiers.

- 1p 2 Hokker ferliking wol sy hjirby mear yn it algemien meitsje? in ferliking tusken
- A kabaretiers dy't al lang yn Fryslân wurkje en kabaretiers dy't noch mar koart yn Fryslân wurkje
  - B kabaretiers dy't Frysktalige shows meitsje en kabaretiers dy't Nederlânsktalige shows dogge
  - C kabaretiers dy't yn Fryslân berne binne en kabaretiers dy't bûten Fryslân berne binne
  - D kabaretiers dy't yn Fryslân bleaune en kabaretiers dy't nei de Rânestêd ta giene

Yn de Rânestêd stiet de widze fan de Nederlânske stand-upcomedy (r. 24-26).

- 1p 3 Lis yn eigen wurden út wat bedoeld wurdt mei dy útdrukking.
- 2p 4 Op hokker manieren brûkt Jacob Spoelstra syn Fryske achtergrûn yn syn shows?
- 1p 5 Wat is it ferbân tusken de alinea's 3 en 4?
- A Alinea 4 beskriuwt in oarsaak.
  - B Alinea 4 is in nuansearring.
  - C Alinea 4 jout in oanfolling.
  - D Alinea 4 makket in ferliking.
- 1p 6 Sitearje de sin út alinea 5 dy't ferklearret dat stand-upcomedy minder populêr is yn Fryslân as yn de Rânestêd.

De volgende inleiding hoort bij de vragen 7 en 8.

Yn alinea 7 konstataret Jörgen Scholtens in trend yn it brûken fan taal.

- 1p 7 Wat is dy trend?
- 1p 8 Foldocht Jörgen Scholtens deroan? Lis dyn antwurd út.
- 1p 9 Wat wurdt bedoeld mei it wurd 'dy' yn r. 129?

- “Ik sjoch it wol as opstapke” (r. 130-131)
- 1p 10 Wat bedoelt Douwe Gerlof Heeringa mei dizze útspraak?
Hy tinkt dat syn Frysktalige foarstelling
- A as hy dy oerset ek yn de rest fan Nederlân oanslaan kin.
  - B fierder útwurke wurde moat om jûnfoljend te wurden.
  - C kwalitatyf krekt noch net goed genôch is.
  - D op termyn ek bûten Fryslân in súkses wêze sil.
- 2p 11 By wa fan de trije kabaretiers dy't beskreaun wurde yn de tekst past de sin “Optrede yn ... fernim ik.” (r. 112-114) ynhâldlik it bêst?
Motivearje dyn antwurd.
- De titel fan de tekst is ‘Falt der noch wat te laitsjen yn Fryslân?’
- 1p 12 Ferklearje de titel.
- 1p 13 Wat is it wichtichste doel fan dizze tekst?
- A beärgumintearje wêrom't it Frysk kabaret útstjerre sil
  - B grappige anekdoaten oer Fryske kabaretiers fertelle
  - C in byld sketse fan de hjoeddeiske Fryske kabaretwrâld
  - D lêzers oerhelje faker nei Frysk kabaret ta te gean

Tekst 2 Fryslân yn in modern jaske

- “Wurket Fryslân as in neidiel?” (r. 1)
- 1p 14 Wat is de funksje fan dizze fraach?
De fraach wurdt brûkt
- A om in konklúzje foarôf te jaan.
  - B om in probleem te yntrodusearjen.
  - C om in stânpunt te formulearjen.
  - D om in tal feiten yn it omtinken te bringen.
- “Harren katedralen steane hjir en dêr ferspraat op in grutte griene tekken fan gers sûnder blommen en ek meastentiids sûnder kij.” (r. 36-39)
- 1p 15 Wat is dêr de oarsaak fan neffens alinea 3?

De volgende inleiding hoort bij de vragen 16 en 17.

Yn de alinea's 3 en 4 giet de skriuwer yn op inkelde ûntjouwingen (fan de ôfrûne iuw) yn de melkfeesektor, nammentlik:

1 de skaalfergrutting yn de lânbou

2 it lytsere ekonomyske belang (fan de agraryske sektor yn Fryslân)

Hy set foar elke ûntjouwing in opmerking oer.

1p 16 Hokker soarte fan opmerking makket de skriuwer by de earste ûntjouwing?

A It is in behindering.

B It is in gefolch.

C It is in útlis.

1p 17 Hokker soarte fan opmerking makket de skriuwer by de twadde ûntjouwing?

A It is in befêstiging.

B It is in beswier.

C It is in nuansearring.

1p 18 Hoe slút de earste sin fan alinea 5 oan op alinea 4?

De skriuwer jout oan dat der in ûntjouwing is dy't

A de betsjutting fan de namme Friesland lytser makket.

B de ekonomyske wearde fan de namme Friesland beynfloedet.

C de namme Friesland yn it bûtenlân noch bekender makket.

D de sterke kanten fan de namme Friesland behâldt.

De volgende inleiding hoort bij de vragen 19 en 20.

Sjoerd Galema en John Fentener van Vlissingen jouwe yn de alinea's 5 oant en mei 7 harren miening oer it merk Fryslân.

1p 19 Wat kin neffens Fentener van Vlissingen in neidiel wêze fan it merk Fryslân?

A dat Fryske ûndernimmers gjin klanten fine kinne bûten Fryslân

B dat Fryske ûndernimmers te min rjochte binne op de Rânestêd

C dat Fryske ûndernimmers tefolle de klam lizze op it apart-wêzen

2p 20 Oer hokker punt is Sjoerd Galema it iens mei John Fentener van Vlissingen en oer hokker punt net?

Yn alinea 7 wurdt in negative ûntjouwing neamd en yn alinea 8 in positiven.

2p 21 Neam beide ûntjouwingen.

1p 22 Wat stelt Cor Hospes yn alinea 9?

A It Frysk imago soe gjin folkoare mear befetsje moatte.

B It toeristysk en saaklik imago moatte aparte ienheden wurde.

C It ûndernimmerskip foarmet de kearn fan it saaklik imago.

D It útgongspunt fan it toeristysk imago moat fakmanskip wêze.

- 1p 23 Wat is it ferbân tusken de alinea's 9 en 10?
- A It is in ferlykjend ferbân.
  - B It is in opsomjend ferbân.
  - C It is in redenjouwend ferbân.
  - D It is in útlizzend ferbân.
- 1p 24 Hoe sjocht de nije koerts fan Tichelaar, produsint fan Makkumer ierdewurk, derút?
- A Tichelaar rjochtet him mear op it spesjale ambacht fan keramykmeitsjen.
  - B Tichelaar rjochtet him no op bysûndere en takomstbestindige ûntwerpen.
  - C Tichelaar rjochtet him op de âlde Makkumer tradysjes.
  - D Tichelaar rjochtet him op gruttere projekten mei bekende arsjitekten.
- “It falt ... benut wurdt.” (r. 146-148)
- 1p 25 Hoe besiket Cor Hospes sels it Fryslângefoel út te dragen?
- 1p 26 Wat is it karakter fan alinea 13?
- A It is in advys mei dêrnei in konklúzje.
  - B It is in advys mei dêrnei in winsk.
  - C It is in winsk mei dêrnei in advys.
  - D It is in winsk mei dêrnei in konklúzje.
- 1p 27 Wat is de haadgedachte fan de tekst?
- A Fryske bedriuwen moatte modernisearje en de grinzen oer.
  - B Fryske bedriuwen moatte modernisearje en it Fryskeigene útfêrgrutsje.
  - C Fryske bedriuwen moatte modernisearje en tagelyk it Fryskeigene in bytsje bewarje.
  - D Fryske bedriuwen moatte modernisearje om oan te sluten by de globalisearring.

Tekst 3 Tútsje

- 1p 28 Wat wie de oanlieding ta it skriuwen fan dizze tekst?
- A De skriuwer hie in nijsgjirrich artikeltsje sjoen op ynternet.
  - B De skriuwer wie dwaande mei in etymologysk ûndersyk.
  - C De skriuwer woe in fraach fan in lêzer beäntwurdzje.

De volgende inleiding hoort bij de vragen 29 en 30.

“Op bêd... pake lêsten.” (r. 23-25)

- 1p **29** Wat wie it doel fan de dichter fan dit rymke?
Hy brûkte it rymke om
A de lêzer earne op te wizen.
B de neamde feiten te stypjen.
C in grapke te meitsjen.
D in situaasje te beskriuwen.
- 1p **30** Wêrom hellet de skriuwer fan de tekst ‘Tútsje’ krekt dit rymke oan?
- 1p **31** Wat docht de skriuwer yn alinea 3?
A Hy jout oanfoljende ynformaasje oer de skiednis fan it wurd ‘tútsje’.
B Hy neamt ynformaasje dy’t neffens him fierder net goed brûkber is.
C Hy stelt dat it net de muoite wurdich is om nei ynformaasje te sykjen.
D Hy warskôget de lêzer foar ynformaasjeboarnen út de 19de iuw.
- 1p **32** Lis yn eigen wurden út wat bedoeld wurdt mei it prinsipe fan Von Humboldt.
- 1p **33** Wat is it ferbân tusken de alinea’s 5 en 6?
De beskriuwing dy’t de skriuwer yn alinea 6 jout,
A is in gefolch fan wat er yn alinea 5 ferteld hat.
B is in nuansearring fan wat er yn alinea 5 ferteld hat.
C is in oanfolging op wat er yn alinea 5 ferteld hat.
D is in útlis fan wat er yn alinea 5 ferteld hat.

Yn dizze tekst komme neist it wurd ‘tútsje’ noch trije Fryske wurden foar mei deselde betsjutting.

- 1p **34** Neam dy trije wurden.

De volgende inleiding hoort bij de vragen 35 en 36.

De tekst giet oer twa saken dy’t mei it wurd ‘tútsje’ te krijen hawwe:

- 1 wêrom’t it Frysk gjin etymologyske wjergader hat fan bygelyks ‘kussen’
- 2 hoe âld oft it wurd ‘tútsje’ is

- 1p **35** Yn hokker alinea begjint de skriuwer mei syn antwurd op de fraach oer de etymologyske wjergaders?
A yn alinea 3
B yn alinea 4
C yn alinea 5
De skriuwer makket oer ien fan de ûnderwerpen inkelde kearen in opmerking dêr’t út bliken docht dat er der net wis oer is.
- 2p **36** Hokker ûnderwerp is dat en hoe komt it dat er net wis oer ien fan dy beide ûnderwerpen is?

- 1p 37 Wat binne de wichtichste skriuwdoelen fan dizze tekst?
- A ferdivedearje en oantrune
  - B ynformearje en ferdivedearje
  - C ynformearje en oantrune
  - D ynformearje en oertsjûgje

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.